

«پیشینه فعالیت‌های شهری حزب رفاه: ارزیابی عملکرد شهری اسلام‌گرایان در ترکیه»

سلام به عنوان عاملی سیاسی در انتخابات ملی ترکیه، برای اولین بار در سال ۱۹۷۰ در قالب «حزب دستور ملی»^۱ پدیدار شد که در سال ۱۹۷۲ توسط دادگاه قانون اساسی تعطیل گردید و در همان سال «حزب رستاخیز ملی»^۲ به جای حزب دستور ملی به رهبری نجم‌الدین اربکان به وجود آمد. این حزب نیز بعد از کودتای ۱۹۸۰، بر اساس ماده ۱۶۳ قانون کیفری ترکیه مبنی بر منع استفاده از تبلیغات مذهبی برای اهداف سیاسی، تعطیل شد. سومین حزب اسلامی «حزب رفاه»^۳ بود که توسط اربکان تأسیس شد. این حزب در انتخابات عمومی دسامبر ۱۹۹۵، با به دست آوردن ۲۱ درصد آراء و همچنین در سال ۱۹۹۶ به خاطر کسب آرای زیاد، به عنوان شریک عمده ائتلاف دولتی که توسط حزب معتدل محافظه کار «راه راست» تشکیل شده بود، وارد صحنه درگیری با سکولارها شد. که ارتش ترکیه و طیف وسیعی از سازمانهای

اجتماعی شهری را دربر می گرفت. در سال ۱۹۹۷ ائتلاف حزب رفاه و حزب راه راست، در مواجهه با گسترش مخالفت‌های پارلمانی و غیر پارلمانی فروپاشید و حزب رفاه در سال ۱۹۹۸ به وسیله دادگاه قانون اساسی تعطیل و رهبر آن از فعالیت‌های سیاسی منع شد. جایگزین این حزب، «حزب فضیلت»^۴ می باشد که با ترکیبی معتدل تر از لحاظ فرهنگی، همان اهداف اسلام‌گرایانه اربکان را در پیش گرفته است. در این گزارش سعی می شود تا با ارزیابی عملکرد شهری حزب رفاه، به تبیین وضعیت آتی اسلام‌گراها در انتخابات شهری پرداخته شود.

عملکرد اجتماعات شهری اسلام‌گرا

سازمانهای اسلام‌گرا در سطح شهرداریهای ترکیه، ترکیبی از سوسیال -دمکرات مردمی و رادیکالیسم فرهنگی می باشند. در واقع حزب رفاه، در مقایسه با احزاب دیگر و حتی چپ‌ترین آنها، بیشتر زمان و انرژی خود را صرف مفاهیمی چون، برابری، امنیت اجتماعی، رفاه و عدالت اجتماعی کرده است. در واقع عملکرد اسلام‌گراها از دو لحاظ قابل بحث است.

اول، آنها در مقایسه با رقبای سکولار خود، کردند.

تحلیل گران معتقدند که هر حزب یا گروهی که قادر باشد سه مشکل عمده جمع آوری زباله، تعمیر و نوسازی سطوح خیابان و دست اندازها و مشکل گل و لجن موجود در سطح شهر را بهبود بخشد، در انتخابات پیروز می شود. یکی از ناظران آگاه در ژانویه ۱۹۹۷ می گوید: «در شهرداریهای محلی که تحت کنترل حزب رفاه بوده اند، در مجموع خطوط اتوبوسرانی، جمع آوری زباله و خدمات اجتماعی بهبود یافته اند.» یکی از روزنامه های آمریکایی اخیراً در مورد وضعیت شهر «سینکن» (شهری در حومه آنکارا) می نویسد: «سه سال قبل در دوره حکومت سکولارها، این شهر به عنوان شهر گل و لای و لجن شناخته می شد، اما امروزه وضعیت شهر کاملاً فرق کرده است. بچه ها پارکهای بزرگی در اختیار دارند، فضای سبز وجود دارد و بیشتر مردم از آب آشامیدنی سالم برخوردارند.» حتی مطبوعات سکولار نیز اذعان دارند که یک سال پس از روی کار آمدن شهردار جدید اسلام گرای استانبول، وی توانسته است مشکل حمل و نقل ناهنجار استانبول را حل نماید.

خدمات بیشتری به طرفدارانشان چه قبل از انتخابات و چه بعد از آن عرضه داشته اند. دوم، این که آنها سعی در برقراری نوعی حساسیت اسلامی-عثمانی (ضد سکولار و ضد غربی) در بُعد فرهنگی داشته اند. در واقع افکار آنها لبریز از بازگشت به دوران شکوفایی امپراتوری قدیمی عثمانی با اعتقادات راسخ اسلامی است که از نظر آنان برای کشورشان در گذشته ثروت و اقتدار به همراه داشته است.

از لحاظ ارائه خدمات، شهرداران حزب رفاه، درست قبل از انتخابات، اجناس زیادی بین افراد نیازمند توزیع کردند. به عنوان مثال «مظفردوگان» شهردار یکی از شهرهای حومه استانبول، در طول زمستان به طور مجانی حدود ۱۵۰۰ تن زغال سنگ و همچنین در ماه رمضان ۲۵۰ کیلو بسته های خوارو بار بین ۳۵۰۰ خانواده نیازمند توزیع کرد.

شهردار «کارتال» (حومه استانبول) علاوه بر زغال سنگ و خوارو بار لباس و سوپ بین فقرا توزیع کرد. در جاهای دیگر نیز شهرداران حزب رفاه، به همین صورت عمل

طلوع قدرت حزب رفاه

احزاب دیگر و دیگری پذیرش گسترده اقدامات مؤثر رهبران حزب رفاه در سطح شهری و همچنین شهرت و اعتبار آنها در درستکاری. «سبری سیاری» مدیر اجرایی مؤسسه مطالعات ترکیه در واشنگتن نیز ارزیابی مشابهی از این جریان دارد. از نظر او: «ادارات شهری که توسط شهرداران اسلام گرا اداره می شدند، خصوصاً با در نظر گرفتن قطع فساد اداری در شهرداریها و فراهم آوردن خدمات شهری برای طبقات کارگر عمدتاً نمره بالایی کسب کرده اند.

سیاستهای حزب رفاه در تغییر چهره شهرها و مشکل بدهی های اساسی از زمان روی کار آمدن شهرداران اسلام گرا، پیشرفتهایی در زمینه حل مسائل مختلف از جمله: تراکم حمل و نقل، آب و کمبود سوخت (گاز طبیعی)، مسکن ناکافی، آلودگی زیست محیطی، افزایش قیمت آذوقه، فساد اداری، رشوه خواری و انحصار گرایی فرهنگی صورت گرفته است.

طبق اظهارات منابع حزب رفاه، تغییرات شهری تقریباً معجزه آسا بوده است. اربکان ادعا می کند که با روی کار آمدن نامزدهای

حزب رفاه که زیر چشمان تیزبین رهبران کودتای ۱۹۸۰، ژوئیه ۱۹۸۳ توسط اربکان تأسیس شد، در انتخابات عمومی این سال اجازه فعالیت نیافت. اولین انتخاباتی که این حزب اجازه مشارکت یافت، انتخابات شهرداریهای محلی مارس ۱۹۸۴ بود که در آن با کسب ۵ درصد آرا، کنترل ۱۷ شهرداری در دو استان «ون» و «اورفا» را به دست گرفت. پنج سال بعد یعنی در دوران حاکمیت «حزب میهن»، در انتخابات شهری سال ۱۹۸۹، حزب رفاه سهم بیشتری از آرا را به دست آورد و حدود ۱۰۰ کرسی، مربوط به چندین شهر بزرگ از جمله «کونیا»، «سیواس»، «ون»، «اورفا» و ... را به دست آورد. اما شوک واقعی هنگامی وارد شد که این حزب در انتخابات شهری مارس ۱۹۹۴، حدود ۳۲۷ کرسی شهری، مربوط به شهرهای آنکارا و استانبول و مراکزی چون «کونیا»، «دیاربکر»، «ارز روم» و «کی سیری» را به دست آورد.

«پُل هنز» متخصص امور ترکیه، موفقیت حزب رفاه را در ترکیبی از دو عامل می داند. یکی ناامیدی رأی دهندگان از

حزب رفاه، آنها حدود ۱۶ میلیارد دلار بدهی را به ارث بردند. همچنین وی به رشد بالای درآمد شهرداریها اشاره می‌کند که از ۱۵۰ میلیون دلار در سال ۱۹۹۴ به ۱٫۸۷ میلیارد دلار در سال ۱۹۹۷ رسیده است.

در اظهارات مشابهی، «تایپ اردوگان» شهردار اسلام‌گرای استانبول می‌گوید، او شهرداری استانبول را با حدود ۲ میلیارد دلار بدهی خارجی تحویل گرفته است و ادعا می‌کند وقتی اداره سازمان آب و فاضلاب استانبول را بر عهده گرفت، درآمد آن در ماه یک میلیون دلار بود، اما در حال حاضر به ۱۷٫۵ میلیون دلار رسیده است. شهردار اسلام‌گرای آنکارا نیز چنین ادعایی را در بهبود خدمات شهری مطرح کرده است. با این وجود، در طی چهار سال اداره شهرداریها توسط اسلام‌گراها، نشانه‌ها حاکی از موفقیت کامل مالی شهرداریهای تحت کنترل حزب رفاه نمی‌باشد. در واقع شهرداریهای تحت کنترل این حزب از جمله سازمانهای بخش عمومی هستند که به لحاظ نپرداختن هزینه‌های عمومی-اجتماعی دارای بدهی می‌باشند.

از جمله این شهرداریها می‌توان به

شهرداری «سیواس» با ۵ میلیون دلار، «فتیح» ۱٫۴ میلیون دلار و «دیاربکر» ۱٫۲ میلیون دلار بدهی و همچنین شهرداریهای دیگر اشاره کرد.

یارانه‌های خزانه داری

یکی از انتقاداتی که سکولارها به عملکرد حزب رفاه دارند، مربوط به یارانه‌های ابتکاری این حزب در دوران حکومت ائتلافی در طی سالهای ۱۹۹۷-۱۹۹۶ می‌باشد. در طول این دوران، شهرداریهای استانبول و آنکارا، علی‌رغم قول‌هایی که داده بودند، قیمت آب، گاز طبیعی و حمل و نقل عمومی را شدیداً افزایش دادند. همچنین شواهدی وجود دارد که ۵ میلیارد بدهی خارجی که توسط شهرداریهای تحت کنترل حزب رفاه به بار آمده، به دوش خزانه داری ترکیه قرار گرفته است. طبق اظهارات معاون خزانه داری، این سازمان بازپرداخت ۴ میلیارد از این مبلغ را تضمین کرده بود.

صنایع همگانی یعنی آنهایی که اسلام‌گراها به آن افتخار می‌کردند، از جمله سازمانهایی هستند که عمدتاً بر قرض‌های

خارجی تکیه داشته اند. به عنوان مثال اداره آب و فاضلاب آنکارا تا پایان سال ۱۹۹۵ حدود ۲۹۳ میلیون دلار از اعتبار دهندگان خارجی وام گرفت. اداره آب و فاضلاب استانبول نیز ۳۳۹ میلیون دلار قرض کرد. همچنین اداره برق، گاز و اتوبوس شهری آنکارا ۹۸۲ میلیون دلار از خارجیان وام گرفت. از نظر سکولارها این موارد نشان می دهد که یارانه هایی که از سوی دولت به شهرداریهای تحت کنترل اسلام گراها به منظور گسترش خدمات شهری پرداخت می شد، به منظور پیشبرد اهداف سیاسی مصرف می شده است.

تهاجم به اصول و ارزشهای به جای مانده از آتاتورک

بعضی از شهرداران اسلام گرا با زیرپا گذاشتن اصول و ارزشهای غیر مذهبی و میراث غرب گرایانه آتاتورک، موجبات نارضایتی سکولارها و بعضی از اقشار مردم را فراهم ساختند. به عنوان مثال «سوکی بیلماز» شهردار اسلام گرای «رایز» سعی در تغییر نام یکی از خیابانهای اصلی شهر از نام «ضیاهورسیت» - یعنی قائم مقام اولین پارلمان ترکیه و کسی که به آتاتورک در ژوئن ۱۹۲۶ در از میریاری رساند - کرد که البته با مقاومت احزاب سکولار در پارلمان این امر

افزایش قیمت کالاها

منتقدان شهرداران اسلام گرا اشاره می کنند که مصرف کنندگان، خصوصاً اقشار با درآمد ثابت، مجبور به پرداخت مخارج اضافی برای گسترش خدمات شهری بودند. در واقع در دوران اسلام گراها، قیمت اقلام زیادی از گازوییل گرفته تا نان، شدیداً افزایش یافته است. به عنوان مثال قیمت یک قرص نان - که در واقع اصلی ترین ماده غذایی برای قشرهای با درآمد ثابت و

عملی نشد. همچنین وی از شرکت در مراسم رسمی «روز پیروزی» ۳۰ اوت - یعنی روزی که تهاجم ارتش یونان در سال ۱۹۲۲، در مرکز آناتولی دفع گردید - خودداری کرد.

مبارزه با شیوه‌های زندگی غیر مذهبی و غربی

شهرداران اسلام‌گرا پس از روی کار آمدن، سعی در اعمال روحیات و اخلاقیات اسلامی در زندگی روزمره مردم کردند. همین امر مخالفت بعضی از اقبشار مردم را برانگیخت. در واقع آنها بیشتر سعی در تغییرات در ازمدت فرهنگی در چارچوب اسلام داشتند. آنها شیوه‌های زندگی غیر مذهبی و غربی را زیر سوال بردند. در شهرهای تحت حکومت خود، فروش مشروبات الکلی را ممنوع اعلام کردند و از تمديد پروانه کسب فروشگاهها و رستورانهایی که به این امر مبادرت می‌ورزیدند، خودداری نمودند.

بستن خانه‌های فساد و ریشه کن کردن موارد ضد اخلاقی دو شعار اصلی شهرداران اسلام‌گرا بود که در مواردی موفق به انجام آن شدند. بعضی از شهرداران

اسلام‌گرا سعی در جلوگیری از پخش برنامه‌های ناهنجار از شبکه‌های تلویزیونی و رادیویی کردند. در بعضی از شهرهای بزرگ همچون ارزروم و ازمیر، فروش لباسهای زیر زنانه در معرض عمومی ممنوع گردید یا در بعضی از هتل‌ها طرح تفکیک تسهیلات تفریحی و نمازخانه با توجه به جنسیت به اجرا درآمد. همچنین فروش بلیت‌های بخت‌آزمایی به عنوان امری حرام که به کسب درآمدهای نامشروع می‌انجامد در بعضی از شهرها ممنوع شد. در بعضی از شهرها نیز مجسمه آتاتورک، توسط جمعیت اسلامی شهر مورد حمله قرار گرفته و شکسته شد. اقدامات اخیر آنها از سوی سکولارها به عنوان ماهیت ارتجاعی آنان در نظر گرفته شد.

بازگشت فساد اداری و انحرافات

حذف فساد اداری و رابطه بازی دو شعار عمده مبارزات انتخاباتی اسلام‌گراها بود که البته اقداماتی در جهت بهبود این وضعیت انجام گرفت. به عنوان مثال اردوگان شهردار استانبول در آوریل ۱۹۹۶ اظهار می‌کند که در دو سال اول مسئولیتش در نتیجه جلوگیری از فساد اداری، درآمد شهر از

۱۰۵ میلیون دلار به ۳۰۰ میلیون دلار افزایش یافته است. اما علی‌رغم چنین ادعاهایی از سوی اسلام‌گراها، آنها کاملاً موفق به انجام این امر نشدند. بدین معنی که فساد اداری و رشوه‌خواری در شهرداریهای زیر نظر آنها به دلایل مختلف ادامه یافته و یا در بعضی از شهرها به شکل جدیدی مطرح گردیده است. خود اردوگان نیز اخیراً پذیرفته که بعد از چهار سال مسئولیت اسلام‌گراها، او کاملاً موفق به حذف فساد اداری در شهرداری استانبول نبوده است. بعلاوه سکولارها وی را به اتهاماتی از قبیل زد و بند با ایستگاه‌های تلویزیونی و دادن تبلیغات بازرگانی سازمانهای وابسته به شهرداری به آنها، فروش املاک شهرداری به شرکت‌های وابسته به اسلام‌گراها و اتهاماتی دیگر، متهم کردند.

آرای کردها

آرای جمعیت کرد نژاد، همواره عامل مهمی در پیروزی انتخابات ترکیه محسوب می‌شود. از سال ۱۹۷۳ و در انتخابات پیپی، کردها همواره اکثریت آرای خود را به نفع اسلام‌گراها به صندوق ریخته و نقش مهمی

در پیروزی آنها داشته‌اند. اما وضعیت کنونی متفاوت از گذشته است. شواهدی وجود دارد که کردها آرای اعتراضی خود را مانند سابق به اسلام‌گراها نخواهند داد. چرا که آنها از اربکان رهبر حزب رفاه به خاطر برآورده نساختن قول‌های انتخاباتی خود مبنی بر جلوگیری از اجرای توافق‌نامه همکاری‌های نظامی سالانه اسراییل و ترکیه و همچنین جلوگیری از عملیات مجدد آمریکا و متحدین در شمال عراق و یا کاهش خصومت میان ترک‌ها و کردها در چارچوب حکومت اسلامی، دل‌سرد و ناامید شده‌اند.

نتیجه‌گیری

با توجه به مباحث فوق، سوال آن است که آیا با توجه به عملکرد چهار سال گذشته شهرداریهای اسلام‌گرا، حزب فضیلت به عنوان جانشین حزب رفاه قادر به کسب آرای بیشتر شرکت‌کنندگانی که پیش از این به خاطر تقاضای خدمات بهتر به اسلام‌گراها رأی داده بودند، خواهد بود. البته سابقه خدمات شهری اسلام‌گراها به موفقیت آنها کمک خواهد کرد، اما روشن است که در شرایط حاضر تداوم تأمین خدمات بهتر از

سوی اسلام گراها به دلایل زیر مشکل است:

اسلام گرا از اسلام به عنوان واکنشی در برابر سکولاریسم و شیوه های زندگی غربی جامعه ترکیه استفاده کردند.

۱- قول ارائه خدمات پایه ای (همچون جمع آوری زباله، اصلاح راهها و ...) ارزش سیاسی خود را در کسب آرای بیشتر نسبت به گذشته از دست داده اند؛

۶- شهرت و اعتبار اسلام گراها، نزد کردها که همواره اکثریت آرای خود را به نفع آنها به صندوق می ریختند، به دلیل ناتوانی آنها در انجام قول های انتخاباتی خود، کاهش یافته است.

۲- شهرداران اسلام گرا به دلیل تحویل گرفتن پروژه های سنگین از شهرداران سکولار قبلی، همچون راه آهن شهری استانبول، پروژه انتقال آب و ... که آنها را با خطرات سیاسی و مالی جدیدی

* * *

1. National Order Party (Milli Nizam Partisi, MNP)

مواجه می سازد، قادر به حفظ و بهبود خدمات شهری در آینده نخواهند بود...

2. National Salvation Party (Milli Selamet Partisi, MSP)

۳- شواهدی وجود دارد که بهبود

3. Welfare Party (Refah Partisi, RP)

خدمات شهری توسط اسلام گراها در مقایسه با قبل، مخارج سنگینی بر دوش مالیات

4. True Path Party (Dogru Yol Partisi, DYP)

دهندگان ترکیه از طریق افزایش قیمت کالاهای اصلی همچون نان و گازوییل، اخذ

5. Virtue Party (Fazilet Partisi, FP)

یارانه های خزانه داری و مقروض شدن بعضی از سازمانهای تأمین اجتماعی داشته است؛

ترجمه دکتر کیهان برزگر
از محققین مرکز پژوهشهای علمی و مطالعات
استراتژیک خاورمیانه

۴- فساد اداری و رشوه خواری که

اسلام گراها قول به نابودی آنها داده بودند، به دلایل مختلف از جمله کارشکنی های سکولارها از بین نرفته است.

۵- در سطح فرهنگی نیز شهرداران